

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 594 sahifa,
5-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bitiruvchi talabalarning qadriyatlar tizimining psixologik xususiyatlari	10
<i>Abdulazizova Muslima, Abdurasulova Sevinch, Ikromova Aziza, Iskanderova Sayyora</i>	
Oila va ta'lim tizimida raqamli xavfsizlik madaniyatini shakllantirish va uning psixologik omillari.....	14
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Yo'lchiyeva Zarinabonu Sanjarali qizi</i>	
Ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni	18
<i>Abdullayeva Arofatxon Abdavaxobovna, Mirzahamdov Shahriyor Botir o'g'li</i>	
O'quvchilarni sport musobaqalariga tayyorlashda jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy tuzilmasi va rivojlanish mexanizmlari	22
<i>Abduraximov Ziyodullo Xojiakbar o'g'li, Tuxtapulatov Shahobiddin Nuriddinovich, Nasimov Ulug'bek Orif o'g'li</i>	
Ta'limni raqamli transformatsiyalash sharoitida o'quv jarayonini tashkil etishning integratsion shakllarini qo'llash metodikasi.....	28
<i>Allamova Shoxista Shavkat qizi</i>	
Surxon vohasida sog'liqni saqlash tizimi: muammolar va yechimlar (Sherobod tumani misolida, 1925–1945-yillar).....	33
<i>Allamurotov Asadbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kasbga yo'naltirish tizimini takomillashtirish	37
<i>Axmedova Muxabbat Axmedovna</i>	
Ko'p o'zgaruvchili funktsiyaning oraliq qiymatlari haqidagi teoremlar va ularning isbotlari	42
<i>Boqiyev X. X., Muxtorova Sevinch Asad qizi, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarining huquqiy tafakkurini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	46
<i>D. M. Xolnazarova</i>	
Oilaviy tarbiya samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar: tajriba-sinov natijalari asosida	49
<i>Ibragimova Aziza Toshniyazovna</i>	
Bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirishda interaktiv integratsiyaning roli	55
<i>Jo'rayeva Xushro'ya Yaxyoxon qizi</i>	
Corrective Feedback in Foreign Language Learning Acts as a Vital Tool for Improving Accuracy With Research Indicating.....	58
<i>Kamalova Dilnoza Kurbanbayevna</i>	
Doping va halollik masalasi: sportdagi dolzarb muammo.....	64
<i>Kobilov Sobir Donakulovich</i>	
Yunon-rum kurashi bilan shug'ullanuvchi sportchilarning teknik va taktik harakatlarini takomillashtirish usullari.....	69
<i>Muhtorov Abdusattor Abdupatto o'g'li</i>	
3-4 yoshli bolalarda nutqning grammatik tuzilishini shakllantirishning psixolingvistik asoslari	75
<i>Rasulova Xulkaroy Abduhalil qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda gender identifikatsiyasini rivojlantirishda ota-onalar bilan ishlashning mobil ilovaga asoslangan innovatsion modeli	80
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida geografiya fanining zamonaviy metodik yondashuvlari va o'qitishning samaradorligi.....	84
<i>Sunnatillayeva Zarina Sulaymon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning samaradorligini oshirish usullari	88
<i>Usmonov Salohiddin, Jo'rayeva Rayhona</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konfliktologik kompetentligini rivojlantirish konsepsiyasi	94
<i>Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Zariyeva Xolida Baxtiyor qizi</i>	
O'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interfaol metodlari.....	100
<i>Zokirov Mirzaraxim Abdualiyevich</i>	
O'quv jarayonida innovatsion baholash texnologiyalarining ilmiy-pedagogik mazmuni	103
<i>Sobirova Marjona Shavkat qizi</i>	
Taekvondochilarning musobaqa davrida hujumkorlik jihatlarini oshirish	110
<i>Abdufattoyev Abrorjon Abduraxmon o'g'li</i>	

Gender yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari.....	114
<i>Shokirova Hilola Abduraxmon qizi</i>	
Ingliz tilida tinglab tushunish malakasini rivojlantirishda raqamli ta'limning samaradorligi	120
<i>Aytimbetova U. T.</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ...	124
<i>Axmedova Nazokat Erkinovna</i>	
"Inklyuziv ta'lim. gospital pedagogika" fanida dasturiy-metodik ta'minotning mazmuniy-texnologik va monitoring-dagnostik komponentlari.....	128
<i>Azamxonov Baxodir Sayitkamolxonovich</i>	
Ingliz tilida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda 5–6-sinf o'quvchilari uchun samarali usullar	132
<i>Rajabova Zarafshon Davronovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy nutq madaniyatini shakllantirishning innovatsion-metodik asoslari	135
<i>Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda sifat so'z turkumini o'rganish mazmuni.....	140
<i>Usmonova Gulnoza Jaloliddin qizi</i>	
Образность современной медицинской терминологии	144
<i>Дулдулова Наргиза Ашимовна, Мирзаахмедова Нигора Ашимовна</i>	
Развитие исследовательской компетентности младших школьников посредством межпредметной проектной деятельности.....	148
<i>Мухтарова Лобар Абдиманнабовна, Нормаматова Розия Уктам кизи</i>	
Психолого-педагогические риски цифровой образовательной среды	153
<i>Рузметова Хилола Абдушариповна, Моминова Мадина Шукурулла кизи</i>	
"TALIA": система контент-генерации на основе ИИ для подготовки учителей	157
<i>Хасанов Зафар Шавкат угли</i>	
Artificial Intelligence in Foreign Language Education: Enhancing Critical Thinking and Academic Communication Skills	164
<i>Allamuratov Gofur Ashurovich</i>	
Talabalarning bolalardagi ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish.....	169
<i>Inomova Mahliyo Yusuf qizi</i>	
Jamoaviy va yakkakurashchi professional sportchilar motivatsiyasining ijtimoiy-psixologik farqlari	172
<i>Qaimova Gulmira Uchqun qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari.....	176
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Katta guruh tarbiyalanuvchilarida steam kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik va yoshga oid psixologik xususiyatlari.....	179
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna, Rakhimova Laylo Hamidjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning axloqiy fazilatlarini shakllantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari.....	183
<i>Yakubova Zilola Zikirovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining divergent fikrlashlarini rivojlantirish	187
<i>Adizova Nigora Baxtiyorovna, Akbarova Sarvinoz Sadriddinovna</i>	
Bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenini rivojlantirish.....	191
<i>Djumaniyazov Farxod Ulugbekovich</i>	
Pedagogical Conditions for Developing Professional Motivation of Economics Students Through Gamification in English Language Classes.....	196
<i>Bobokeldieva Maftuna Abdusamad qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilish faoliyatlarini shakllantirish asoslari	203
<i>Urunov Abduxalil Madjidovich</i>	
STEAM yondashuvi vositasida fizika fanida o'quvchilarning maxsus kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	208
<i>Jo'rayev H. O., Avezov I. Yo., Sharipov S. B.</i>	
STEAM ta'limi vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish	214
<i>Cho'ponova Sharifa Bozor qizi, Achilov Obid Muzrobovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konstruksiyalash va modellashtirish kompetensiyalarini rivojlantirish.....	219
<i>Haydarov Mirjalol Shog'dorovich</i>	

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARINING KASBIY SHAKLLANISH INDIVIDUAL TRAYEKTORIYASINI LOYIHALASH METODIKASI M. B. Sheraliyeva	222
RAQAMLI DAVRDA KITOBXONLIK MADANIYATI VA ADABIYOTNING ROLI Nabiyeva Sharifa Ismailovna, Ergasheva Mehriyona O'lmas qizi	228
JISMONIY TARBIIYA TA'LIMIDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI O'razboeva Adiba Abdug'ani qizi	231
MILLIY KASHTACHILIK ASOSIDA 5-SINF O'QUVCHILARINING ESTETIK TARBIIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI Olimova Dilnoza Murodullo qizi	236
ARALASH TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING METODIK TAYYORGARLIGINI 5E MODEL VOSITASIDA TAKOMILLASHTIRISH Rajabova Nodirabegim Komilovna	240
OLIY TA'LIM TALABALARINING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH Raximov Bobirjon Abdurasulovich	245
RAQAMLI PEDAGOGIKANING ZAMONAVIY TA'LIM RIVOJLANISHIDAGI O'RNI Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna	250
AJDODLAR SIYAMOSINI IFODALASH VOSITASIDA TALABALARNI MILLIY IFTIXOR RUHIDA TARBIIYALASH JARAYONI PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA Xaitov Zufar Asroralievich	255
ГОТОВНОСТЬ К ОБУЧЕНИЮ В ШКОЛЕ У ДЕТЕЙ ПОДГОТОВИТЕЛЬНОЙ ГРУППЫ Шералиев Сарварбек Сохибжон угли	260
OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARINING MUSTAQIL ISHINI TASHKIL ETISHGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR TAHLILI Asadova Zarina Axmadovna	263
GRAMMATIK TARJIMA METODINING ASOSIY TAMOYILLARI VA XUSUSIYATLARI Erkinova Madina Komil qizi	272
UMUMTA'LIM MAKTABLARINI BOSHQARISHDA SINIF RAHBARLARI FAOLIYATINING PEDAGOGIK MOHIYATI Komilova Ziroatxon Murodjon qizi	275
MAKTABGA TAYYORLOV GURUHIDA BOLALARNI SAVODGA TAYYORLASHDA RIVOJLANISH MARKAZLARINING METODIK TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYALARI Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Avazova Gulshoda Shodi qizi	282
TURIZM SOHASI TALABALARINING INGLIZ TILIDAGI KASBIY DISKURSIDA UCHRAYDIGAN KOMMUNIKATIV TO'SIQLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI Usmonova Zilola Javlon qizi	289
CHET TILINI KASBIY FANLAR BILAN INTEGRATSIYALASHDA CLIL MODELINING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI Yo'ldoshev Otabek Abdug'aniyevich, Amirkulov Asliddin Shuxratovich	294
BO'LAJAK TEXNOLOGIK TA'LIM O'QITUVCHILARINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH Rajabova Dilfuza Abdumajitovna	299
СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ТРЕВОЖНОСТИ И СТРАХА У ЖЕРТВ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ Махмудова Д. А.	303
ADABIY ASARLARDA XRONOTOP MUAMMOSINING BADIY AHAMIYATI Yaqubjonov Iqboljon Odiljonovich	306
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI INTELEKTUAL RIVOJLANTIRISHDA SENSOR INTEGRATSIYA YONDASHUVINING AHAMIYATI .. To'rayeva Charosxon Shavkat qizi	311
BOSHLANG'ICH SINIF DARSALARIDA EKOLOGIK TARBIIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI METODLARI Rahmonova Mavluda Suvon qizi, Safarova Rushana Murodullo qizi	316
BADIY ASARLARNI O'QITISHDA EMPATIK YONDASHUVNING METODIK IMKONIYATLARI Shoyimova Shoiri Sanakulovna	320
BOLALAR ME'YORIY ONTOGENEZIDA YOZUV VA GRAFOMOTOR KO'NIKMALARINI RIVOJLANISHI Alimova Kamola Xayrulla qizi	323
YOSH VOLEYBOLCHILARDA O'YIN QARORINI QABUL QILISH (Decision-making) KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI Azimova Gulnoza Karimjon qizi	328
BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI Muxamadaliyeva Madinabonu Bohodirjon qizi	333

Raqamli egizak texnologiyasi asosida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	336
<i>Sorimsokov Uchqun Soatboy o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga integrativ mashqlar orqali ta'lim berishning ahamiyati.....	340
<i>Zokirov Javohir G'aybullo o'g'li</i>	
Voleybol sport turini o'rgatish va uning mohiyati	345
<i>Eshbayev Ximmat Ablakul o'g'li</i>	
Qizlarning jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirishning psixologik mexanizmlari	348
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Oliy ta'lim professor-o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishi va qadriyatlar integratsiyalashuvining o'ziga xosligi	352
<i>A. Bozorov</i>	
Nutqiy etiket madaniyatning bosh bo'g'ini sifatida	357
<i>Abdurahmonova Kamola Erkin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida ingliz tilida kasbiy yo'naltirilgan leksik kompetensiyani rivojlantirishga qo'yilgan zamonaviy talablar	362
<i>Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti bolalarning rivojlanishida muhim omil sifatida	370
<i>M. Xo'jamberdiyeva, Abduvohidova Shaxnoza</i>	
Jismoniy mashqlar orqali stress va emotsional zo'riqishlarni kamaytirish imkoniyatlari.....	373
<i>Baxodirova Gulyora Nuriddin qizi</i>	
Kasbiy ta'limning raqamli transformatsiyasi va o'quvchilarni kasbga yo'naltirishning ilmiy-pedagogik asoslari	378
<i>Biysenov Temirbek</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili ta'limida raqamli texnologiyalardan foydalanishning didaktik asoslari	382
<i>Bo'libekova Maftuna Shermuxammadovna</i>	
"Tarbiya" darslarini tashkil etish texnologiyalari	388
<i>Boltayeva Marjona Oybek qizi, Samadova Mahbuba Nutfullo qizi</i>	
Challenges in Translating Behavioral Verbs: A Lexicographic Perspective from English and Uzbek.....	392
<i>Elchayev Zokhidjon Akhmatovich</i>	
Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning istiqbolli yo'nalishlari	396
<i>Ernazarov Zohid Nazarovich</i>	
Tejamkor ta'lim muhitida kaizen texnologiyasi vositasida bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv madaniyatini rivojlantirish.....	400
<i>Eshonkulova Shaxnoza Bayturayevna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda innovatsion pedagogik texnologiyalar vositasida tabiiy fanlarga doir bilimlarni shakllantirish	403
<i>Nuriddinova Maysara Ikromovna, Eshonqulova Uralbuvish Fayzullayevna</i>	
Raqamli transformatsiya jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni rivojlantirish	406
<i>G. X. Narzullayeva, F. M. Miraximova</i>	
Ekologik omillarning yosh sprinterlarning koordinatsion qobiliyatlarini rivojlantirishdagi va musobaqa faoliyatidagi o'rni (Orol bo'yi mintaqasi misolida).....	411
<i>Genjemuratova Guljaxon Berdimbetovna</i>	
Emotsional intellekt konsepsiyasining rivojlanish bosqichlari	416
<i>Giyasova Nozimaxon Qahramon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish	419
<i>Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachi-pedagoglarni tayyorlashda dual yondashuv	422
<i>Israilova Xusnida Adilovna</i>	
Legaltech va Lawtech: global istiqbollar, muammolar va imkoniyatlar	427
<i>Kalandarova Gavhar Sulaymanovna, Nematov Dilshodbek</i>	
Kasbiy faoliyatda muloqot madaniyati va nutq mahoratini rivojlantirishning metodologik jihatlari.....	432
<i>Kalandarova Gavhar Sulaymanovna, Raxmatullayeva Shaxnoza</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish ko'nikmalarini ingliz tilida shakllantirishda o'qitish metodlarining ahamiyati	435
<i>Kamalova Saida Maxamat Ibraximovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ yondashuvning pedagogik imkoniyatlari 439 Kambarova Dilfuza Salijanovna
	Maktabdan tashqari ta'lim tizimida o'qituvchilarning motivatsiyasini oshirishda psixologik qo'llab-quvvatlashning o'rni 443 Karimova Nigora
	Bo'lajak pedagoglarning intellektual-artistik mahoratini rivojlantirishda mikromodulli mobil ta'lim (M-Learning) texnologiyasining loyihasi 447 Karriboyeva Lobarxon Fayzulla qizi
	Raqamli ta'lim platformasi yordamida texnologiya darslarida o'quvchilarning kreativligini rivojlantirish..... 452 Raxmatov A'zam Ashur o'g'li, Kenjayeva Marjona Komil qizi
	CEFR standartlari asosida ielts imtihoniga tayyorlash metodikasi 457 Mavlyanova Nilufar Suvankulovna, Ahadova Go'zal Ismatulloevna
	Project-Based Learning in Professional Education 461 Mukhtarova Nozima Kuchkarovna
	Kreativ kompetensiya- zamonaviy o'qituvchi muhim kasbiy sifatining ustuvor omili 464 Nazarova Madinabonu Narzi qizi
	Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi bolalarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda psixologik xizmatning o'rni..... 468 Nosirova Muhabbat Pirmurod qizi, Jabborova Malohat Azimovna
	Yuqori sinf o'quvchilarida o'ziga ishonchni oshirishda psixologik treninglarning ahamiyati..... 472 Nozimboyeva Muqaddas Abdulvohid qizi
	Brayl sistemasidagi boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol uslublardan foydalanish..... 477 Nuriddinova Maysara Ikramovna, Jo'raqulova Sharofat Baxtiyorovna
	Abdulla avloniy ijodida gender madaniyati va ijtimoiy mas'uliyat g'oyalarning pedagogik tahlili 480 Nurimbetova Shaxnoza Gayrat qizi
	Analitik kimyo fanidan mass-spektrometriya mavzusini muammoli ta'lim metodi asosida o'qitish samaradorligini oshirish..... 485 Nurjanova Fazila Farxadovna, Qo'chqarova Nargiza Otabekovna
	Talabalarda oilaviy budjetni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirishda loyiha ta'limining o'rni..... 489 Nurmatova Maftuna Ilxamovna
	Tyutorlarning innovatsion faoliyatini tashkil etishda sun'iy intellektga asoslangan texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati..... 493 O'rinova Nilufar Muhammadovna, Muxammadjonova Madinabonu Isroiljon qizi
	Ona tili darslarida o'quvchilarda sintaktik tushunchalarni shakllantirish usullari..... 498 O'rozboyeva Dilnoza Alimboy qizi
	Xulq-atvor fe'llarining ma'nosini yoritishda misollarning funksional roli 501 Ochilova Sanobar Narzullayevna
	Pedagogik ta'lim jarayonida umummadaniy kompetentlikning mazmuni va tarkibiy komponentlari 504 Olimova Dilrabo Nurali qizi
	Boshlang'ich sinflarda tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik bosqichlari..... 508 Orifjonova Iroda Orifjon qizi, Qutlimuratova Barchinoy Xolmurot qizi, Sirojeva Jasmina Rustamovna
	Pedagogik fanlarni o'rganish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarni badiiy meros asosida ma'naviy-estetik rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari 512 Otaboboyeva Umida Ilxomovna
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik rivojlanishida mental yondashuv metodikasining ahamiyati 517 Parpiyeva Mohinur Baxtiyor qizi
	Yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashda madaniy merosning ahamiyati..... 520 Radjapova Zuxra Tirkashevna
	Boshlang'ich ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning samarali usullari 523 Rahmonova Mavluda Suvon qizi, Sanginova Sevinch Bunyod qizi
	Pedagogik sinflarni tashkil etish tamoyillari va asoslari..... 527 Sadulloeva Farog'at Hikmatillo qizi

Yillik mashg'ulot jarayonida o'rta masofa yuguruvchilarining tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirish metodikasi	530
Saotov Farhod Alisher o'g'li	
Bugungi kunda talabalarni mutaxassis sifatida shakllantirishda maqsadga muvofiqlik, natijadorlik, optimallik va ijodkorlik mezonlari (pedagogika ta'lim yo'nalishi misolida).....	535
Satimboyeva Xurshidaxon Anvarjon qizi	
O'quvchilarning nutq kompetensiyasini rivojlantirish metodlari	539
Sharipova Marjona Rashidovna	
Zamonaviy yoshlar orasida prokrastinatsiya muammosi.....	543
Tillayeva Nodira Iskandar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik madaniyatini shakllantirish	546
Umarova Gulshod Abduljabbarovna	
Yoshlarning ijtimoiy identifikatsiyasi shakllanishining psixologik omillari	552
Xolmirzayev Zafar Mirzamadinovich	
Karate sport turining madaniyati.....	556
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Isayev Saidasliddinxon Islom o'g'li	
Ko'ngillilik faoliyatining ijtimoiy-pedagogik ahamiyati.....	560
Yo'ldosheva Iqbol Bekbo'lsin qizi	
Talaba-yoshlarni milliy kurash mashg'ulotlariga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	563
Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich	
Raqamli ta'lim muhitida o'smirlarning o'zini anglash jarayoni va uning shaxsiy rivojlanishga ta'siri.....	567
Zufarova Yulduzxon Muxiddin qizi	
Интерпретация биологических терминов на русском языке	570
Абдуллаева Нигора Курбановна	
Жанровые особенности рассказа-антиутопии В. С. Маканина "Однодневная война".....	574
Дмитрий Валерьевич Пупонин	
Мифопоэтика и аксиологические функции архетипа матери-хранительницы в повестях В. Г. Распутина "Последний срок" и "Прощание с матёрой"	578
Коржова Шахло Одилжоновна	
Методологические аспекты изучения адаптаций Песчанковых (Gerbillidae) к аридным условиям: анализ классических и современных исследований	585
Нурова Хикоят Кенжаевна	
К вопросу о руководстве самостоятельной работой студентов при изучении иностранных языков	590
Рахимова Мухайё Акмаловна	

BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHILARIDA TARIXIY TAFAKKUR FENOMENINI RIVOJLANTIRISH

Djumaniyazov Farhod Ulugbekovich

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada post-haqiqat davrida bo'lajak tarix o'qituvchilarining axborot xavfsizligini ta'minlash va faktlarni tekshirish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot doirasida ta'lim jarayonini an'anaviy makrotarixdan mikrotarixga ko'chirish, og'zaki tarix metodologiyasidan foydalanish hamda tarixiy miflarni dekonstruksiya qilish orqali talabalardagi aksiologik dissonansni yengish yondashuvlari tahlil qilingan. Shuningdek, tarixiy tafakkurni intellektual jihatdan yuqori bosqichga olib chiqishda evristik va gibrid ta'lim texnologiyalari, xususan, ag'darilgan sinf va mantiqiy debatlarining o'rni ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: post-haqiqat davri, tarixiy xotira, mikrotarix, og'zaki tarix, dekonstruksiya, aksiologik dissonans, gibrid ta'lim, ag'darilgan sinf.

Abstract: This article highlights the issues of ensuring information security and developing fact-checking skills among future history teachers in the post-truth era. The research analyzes approaches to shifting the educational focus from traditional macrohistory to microhistory, utilizing the oral history methodology, and overcoming students' axiological dissonance through the scientific deconstruction of historical myths. Furthermore, the article provides a scientific rationale for the role of heuristic and hybrid educational technologies, particularly the flipped classroom model and logical debates, in elevating historical thinking to a qualitatively new intellectual level.

Key words: post-truth era, historical memory, microhistory, oral history, deconstruction, axiological dissonance, hybrid education, flipped classroom.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы обеспечения информационной безопасности и развития навыков фактчекинга у будущих учителей истории в эпоху постправды. В рамках исследования анализируются подходы к смещению образовательного фокуса от традиционной макроистории к микроистории, использованию методологии "устной истории", а также преодолению аксиологического диссонанса у студентов посредством научной деконструкции исторических мифов. Кроме того, научно обоснована роль эвристических и гибридных образовательных технологий, в частности модели перевёрнутого класса и логических дебатов, в выведении исторического мышления на качественно новый уровень.

Ключевые слова: эпоха постправды, историческая память, микроистория, устная история, деконструкция, аксиологический диссонанс, гибридное обучение, перевёрнутый класс.

KIRISH

Tarixiy tafakkur shunchaki o'tmish haqidagi bilimlarni yodda saqlash va ularni qayta so'zlab berish kognitiv jarayoni emas. U shaxsning o'tmish, hozirgi zamon va kelajak o'rtasidagi uzluksiz bog'liqlikni anglashini ta'minlovchi murakkab ijtimoiy-psixologik va intellektual fenomen hisoblanadi. Oliy pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlashda ushbu fenomenning to'laqonli namoyon bo'lishi va rivojlanishi jamiyatning tarixiy ongi, milliy identligi va xotirasini saqlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Tarixiy tafakkurning fenomen sifatida e'tirof etilishi uning sinergetik tabiati bilan bevosita bog'liq. U o'zida quruq faktologik xotirani emas, balki ilmiy-tanqidiy analiz, xronologik uzviylik va voqelikni his etishga qaratilgan tarixiy tasavvurni birlashtiradi.

Olimlarning fikricha, kundalik tarixiy ongdan farqli o'laroq, professional tarixiy tafakkur - bu voqealarga nisbatan hissiyotsiz, qat'iy ilmiy va obyektiv yondashuvni talab etadigan jarayondir ^[1]. Bu fenomen o'zida quyidagi muhim xususiyatlarni namoyon qiladi:

- 1. Istorizm (tarixiylik) prinsipi:** har qanday voqea-hodisani uning paydo bo'lishi, rivojlanishi va inqirozi dinamikasida, shuningdek, o'sha davrning muayyan tarixiy shart-sharoitlari bilan uzviy bog'liqlikda o'rganish.

2. **Alternativlikni anglash:** tarixda yuz bergan har bir voqeaning yagona va muqarrar emasligini, boshqa alternativ rivojlanish ssenariylari ham bo'lishi mumkinligini gipotetik tahlil qilish va tushunish.
3. **Makon va zamon kontinuumi:** tarixiy jarayonlarni muayyan jug'rofiy makon va aniq vaqt oralig'ida bir-biriga bog'lay olish qobiliyati.

Bo'lajak o'qituvchilarda bu fenomenini sun'iy ravishda, bir-ikki o'quv semestri davomida shakllantirib bo'lmaydi. U tizimli bosqichlarni qamrab oluvchi uzluksiz jarayondir ^[2]:

1. **Kognitiv-apprehension (idrok etish) bosqichi:** bu bosqichda talabalar tarixiy dalillarni to'playdi, manbalar bilan ishlashning dastlabki ko'nikmalarini egallaydi. Axborotni qabul qilish, saralash va tasniflash jarayonlari ustuvorlik qiladi.
2. **Tahliliy-sintetik bosqich:** fenomenning o'zagi aynan shu yerda namoyon bo'ladi. Talaba turli xil tafakkur operatsiyalaridan, ya'ni taqqoslash, umumlashtirish, deduksiya va induksiya foydalanib, tarixiy manbalardagi ziddiyatlarni aniqlaydi. Sabab va oqibatlar zanjiri yig'ilib, yagona mantiqiy xulosaga kelinadi.
3. **Refleksiv-kreativ bosqich:** bo'lajak o'qituvchi o'zlashtirgan bilimlari asosida yangi pedagogik g'oyalar yaratadi. Ya'ni, u o'zining tarixiy xulosalarini kelajakda maktab o'quvchilariga qanday qilib eng samarali tarzda yetkazib berish ustida bosh qotiradi. Bu bosqich o'z-o'zini tahlil qilish va pedagogik mahorat bilan chambarchas bog'liqdir ^[3].

An'anaviy ma'ruza va seminar mashg'ulotlari orqali talabaning kognitiv salohiyatini to'liq ochib berish qiyin. Bugungi kun oliy ta'lim muassasalarida tarixiy tafakkur fenomenini rivojlantirish uchun quyidagi innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish yuqori samara bermoqda:

Sinxron va diaxron tahlil metodlari: sinxron tahlil orqali talabalar bir xil vaqtda turli hududlarda yuz bergan voqealarni solishtiradi, masalan, XIV asrda Amir Temur davlatidagi yuksalish va ayni shu davrda Yevropadagi "Yuz yillik urush" oqibatlarini. Diaxron tahlil esa bitta hududda turli davrlarda yuz bergan o'xshash hodisalarni qiyoslashga xizmat qiladi. Ushbu metodlar talabada global tarixiy manzara fenomenini shakllantiradi ^[4].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkurni rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika, tarix didaktikasi va ta'lim psixologiyasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Globallashuv, axborot oqimlarining ortishi va tarixiy voqealarga turlicha yondashuvlarning paydo bo'lishi tarix fanini o'qitishda talabalar tarixiy tafakkurini shakllantirishga alohida e'tibor qaratishni taqozo etmoqda.

Tarixiy tafakkur tushunchasining nazariy asoslari xorijiy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Xususan, Jörn Rüsen tarixiy ong va tarixiy tafakkurni insonning o'tmish, bugun va kelajak o'rtasidagi bog'liqlikni anglash qobiliyati sifatida izohlaydi. Olimning fikricha, tarixiy tafakkur shaxsning tarixiy tajribani tushunishi, tahlil qilishi va undan amaliy xulosalar chiqarishiga xizmat qiladi.

Tarixiy tafakkur konsepsiyasining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan tadqiqotchilardan biri Peter Seixas hisoblanadi. U hamkasblari bilan birgalikda tarixiy tafakkurning oltita asosiy komponentini ajratib ko'rsatgan: tarixiy ahamiyat, dalillardan foydalanish, davomiylik va o'zgarish, sabab va oqibat, tarixiy nuqtai nazar hamda axloqiy baholash. Ushbu yondashuv bugungi kunda ko'plab mamlakatlarning tarix ta'limi standartlarida qo'llanilmoqda.

Shuningdek, Sam Wineburg tarixiy tafakkurni oddiy faktlarni yodlash emas, balki tarixiy manbalarni tanqidiy tahlil qilish, turli nuqtai nazarlarni solishtirish va dalillarga asoslangan xulosalar chiqarish jarayoni sifatida talqin qiladi. Uning tadqiqotlarida tarixiy hujjatlar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish tarixiy tafakkurning muhim omili sifatida baholanadi.

Rossiyalik olimlar orasida tarixiy tafakkur muammolari Aleksey Vagin, Mikhail Studekin va boshqa metodlarning ishlarida o'rganilgan. Ular tarixiy bilimlarni o'zlashtirish jarayonida sabab-oqibat aloqalarini aniqlash, tarixiy faktlarni umumlashtirish hamda tarixiy hodisalarga mustaqil baho berish ko'nikmalarini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydilar.

O'zbekistonda tarixiy tafakkur va tarix ta'limi metodikasiga oid masalalar bir qator olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, tarix fanini o'qitish metodikasiga bag'ishlangan ilmiy ishlarda tarixiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari, innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlarning imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqotlarda muammoli ta'lim, loyihaviy faoliyat, tarixiy manbalar bilan ishlash hamda munozara metodlaridan foydalanish talabalar tarixiy tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita sifatida e'tirof etiladi.

So'nggi yillarda kompetensiyaviy yondashuv asosida olib borilgan tadqiqotlarda bo'lajak tarix o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish bilan bir qatorda tarixiy tafakkurni rivojlantirish masalasiga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Tadqiqotchilar tarixiy tafakkurning rivojlanishi pedagogning kasbiy faoliyatida

tarixiy jarayonlarni ilmiy tahlil qilish, tarixiy manbalarni tanqidiy baholash va o'quvchilarda tarixiy ongini shakllantirish imkoniyatlarini kengaytirishini qayd etadilar.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy ishlarda tarixiy tafakkurning nazariy-metodologik asoslari, uning tarkibiy komponentlari va rivojlantirish texnologiyalari keng yoritilgan bo'lsa-da, bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenini rivojlantirishning integrativ modeli, diagnostika mezonlari va pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish masalalari yetarli darajada tadqiq etilmagan. Shu bois mazkur yo'nalishda ilmiy izlanishlar olib borish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot zamonaviy pedagogika, psixologiya va tarix ta'limi nazariyalariga tayangan holda amalga oshirildi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, tizimli yondashuv hamda faoliyatga asoslangan ta'lim konsepsiyalari tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar bo'lajak tarix o'qituvchilarining nafaqat tarixiy bilimlarini, balki tarixiy hodisalarni tahlil qilish, ularga tanqidiy yondashish va tarixiy jarayonlarni chuqur anglash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot jarayonida avvalo tarixiy tafakkur fenomenining nazariy asoslari o'rganildi. Buning uchun mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, monografiyalari, dissertatsiyalari hamda tarix ta'limiga oid ilmiy-metodik manbalar tahlil qilindi. Ilmiy adabiyotlarni o'rganish orqali tarixiy tafakkur tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy qismlari, shakllanish omillari va rivojlanish mexanizmlari aniqlashtirildi. Shuningdek, tarixiy tafakkurni rivojlantirish bo'yicha mavjud pedagogik tajribalar umumlashtirilib, ularning samarali jihatlari aniqlandi.

Tadqiqotning empirik qismida pedagogik kuzatish, suhbat, anketa va test metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida bo'lajak tarix o'qituvchilarining tarixiy tafakkur darajasi, tarixiy voqea va hodisalarni tahlil qilish ko'nikmalari, tarixiy manbalar bilan ishlash malakalari hamda tanqidiy fikrlash qobiliyatlari o'rganildi. Olingan ma'lumotlar asosida talabalar tarixiy tafakkurining mavjud holati aniqlandi va uni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida pedagogik tajriba-sinov ishlari ham tashkil etildi. Tajriba jarayonida bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan maxsus metodik tizim, innovatsion topshiriqlar, muammoli vaziyatlar, tarixiy manbalar tahliliga asoslangan mashg'ulotlar hamda interaktiv ta'lim texnologiyalari qo'llanildi. Tajriba va nazorat guruhlarida olib borilgan ishlar natijalari muntazam ravishda taqqoslanib, ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligi baholandi.

Tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minlash maqsadida matematik-statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar umumlashtirilib, miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilindi, natijalarning o'zaro bog'liqligi hamda pedagogik ta'sir samarasi aniqlandi. Statistik tahlillar asosida tajriba-sinov natijalarining haqqoniyligi va ilmiy asoslanganligi tasdiqlandi.

Shunday qilib, mazkur tadqiqot metodologiyasi bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenining shakllanish va rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash, uni takomillashtirishning samarali pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etish imkonini beradi. Natijada tarix ta'limi sifatini oshirishga xizmat qiluvchi ilmiy asoslangan tavsiyalar va metodik yechimlar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Gipotetik modellashtirish (tarixiy kontrafaktika): "Agar o'tmishda shu voqea yuz bermaganda nima bo'lar edi?" qabilidagi savollar ustida ishlash. Garchi rasmiy tarix "agar" so'zini yoqtirmasa-da, didaktikada bu yondashuv talabaning fantaziyasi, tahlil va mantiqiy zanjir qurish qobiliyatini mislsiz darajada charxlaydi.

Multimediya va raqamli arxivlar bilan ishlash: hozirgi talabalar ma'lumotni vizual qabul qilishga moyil. Elektron arxiv hujjatlari, arxeologik qazilmalarning 3D modellari va interfaol xaritalar ustida mustaqil tadqiqot olib borish talabalarda bevosita kashfiyotchilik hissini uyg'otadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish jarayonida bir qator psixologik va kognitiv to'siqlar uchrashi tabiiy holatdir. Ularning eng xavflilari prezentizm va subyektivizm hisoblanadi.

Prezentizm muammosi - bu o'tmish voqealari, shaxslarning xatti-harakatlari va ijtimoiy qonun-qoidalarga zamonaviy inson huquqlari, axloq va qadriyatlar nuqtai nazaridan baho berish xatosidir. O'qituvchi talabalarga o'tmishni o'sha davrning sotsiomadaniy muhitidan kelib chiqib tushunish kerakligini singdirishi orqali prezentizmni yenga oladi ^[5].

Subyektivizm (tarafkashlik): bitta manbaga ko'r-ko'rona ishonish yoki milliy, diniy simpatiya sababli voqealarni bir tomonlama yoritish. Bunga qarshi kurashish uchun darslarda ataylab bir-birini inkor etuvchi tarixiy manbalarni tahlil qilishga berish va talabalardan xolis arbitr rolini bajarishni talab qilish zarur.

XXI asr axborot makonida post-haqiqat tushunchasi paydo bo'lishi bilan tarix fani turli mafkuralar va siyosiy manipulyatsiyalar quroliga aylanib qolish xavfi ortdi. Bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkurni rivojlantirish endilikda shunchaki ta'limiy maqsad emas, balki milliy axborot xavfsizligini ta'minlashning strategik vazifasidir.

Faktlarni tekshirish va tarixiy falsifikatsiyaga qarshi kurash: internet tarmog'ida tarqalayotgan soxta tarixiy ma'lumotlar, asossiz kashfiyotlar va o'tmishni soxtalashtirish holatlariga qarshi turish uchun talabalarda axborotni filtrlash ko'nikmasi shakllangan bo'lishi shart. Tarixiy tafakkur bu o'rinda intellektual filtr vazifasini bajaradi va bo'lajak o'qituvchiga har qanday shov-shuvli ma'lumotni birlamchi manbalar yordamida tekshirish imkonini beradi^[6].

Tarixiy xotira va identlik (o'zlikni anglash): kollektiv tarixiy xotira jamiyatni birlashtiruvchi asosiy omildir. O'qituvchi o'z o'quvchilariga o'tmishni o'rgatar ekan, ularda sog'lom milliy g'ururni shakllantirishi, ayni paytda boshqa xalqlar tarixiga nisbatan ham hurmat hissini shovinizm va millatchilikdan xoli ravishda singdira olishi kerak. Bu faqatgina teran tarixiy tafakkur orqali amalga oshiriladi.

An'anaviy tarix ta'limi ko'pincha makrotarix - buyuk shohlar, yirik urushlar, global inqirozlar va imperiyalar qulashi atrofida quriladi. Biroq zamonaviy tarixiy tafakkur voqelikka boshqa rakursdan - oddiy insonlar taqdiri orqali qarashni ham talab etadi.

Mikrotarix va kundalik hayot tarixi: bo'lajak o'qituvchilar talabalik davridanoq muayyan bir davrning kundalik hayoti, oddiy hunarmandning turmush tarzi, dehqonning dunyoqarashi kabi mikrotarixiy masalalarni o'rganishga odatlanishi kerak. Bu yondashuv tarixni quruq sanalar va ismlar yig'indisidan iborat o'lik fan holatidan chiqarib, unga jon kiritadi.

Og'zaki tarix loyihalari: talabalarda tarixiy tafakkurni amaliy rivojlantirishning eng kuchli qurollaridan biri - og'zaki tarix metodidir. Unda talabalar yaqin o'tmish, masalan, Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari, qatag'on yillari guvohlari yoki o'tgan asrning 80-90-yillaridagi ijtimoiy o'zgarishlarni ko'rgan keksalar bilan bevosita intervyular tashkil etadi. Bu orqali talaba o'zini nafaqat o'qituvchi, balki birlamchi manba yaratuvchi tadqiqotchi sifatida his qiladi va uzoq yillik darsliklardagi rasmiy qoliplardan chiqib, jonli tarixni his etadi^[7].

Oliy ta'lim muassasasiga kelgan talabaning ongida allaqachon maktab, oila, badiiy adabiyot va kinofilmlar orqali shakllangan ko'plab tarixiy afsonalar mavjud bo'ladi. Tarixiy tafakkurni rivojlantirish jarayonida bu afsonalar ilmiy haqiqat bilan to'qnash kelganda aksiyologik dissonans, ya'ni qadriyatlar va bilimlarning o'zaro ziddiyati yuzaga keladi.

Afsonalarni dekonstruksiya qilish: bo'lajak o'qituvchi tarixiy shaxslarni mutlaq farishta yoki mutlaq yovuz qilib ko'rsatadigan xalqona afsonalarni ilmiy dalillar yordamida parchalash ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak. Bu jarayon ehtiyotkorlikni talab etadi. O'qituvchi talabalarning milliy g'ururiga putur yetkazmagan holda, tarixiy shaxslarning ham xato qilishi mumkin bo'lgan oddiy insonlar ekanligini isbotlab berishi lozim.

Tarixiy kinematografiya tahlili: bugungi kunda o'quvchilar tarix haqidagi ma'lumotlarning aksariyatini tarixiy filmlar va seriallardan olmoqda. Bo'lajak o'qituvchilarda tarixiy kinolardagi badiiy to'qima hamda asl tarixiy reallikni bir-biridan ajrata olish qobiliyatini o'stirish - tarixiy tafakkur shakllanishining yangi va juda muhim indikatoriya aylangan^[8].

Tarixiy tafakkur fenomenini to'laqonli yuzaga chiqarish uchun oliy ta'limda faqat an'anaviy yondashuvlar yetarli emas. Gibrud va evristik modellar kognitiv qobiliyatlarni yangi darajaga olib chiqadi.

Tarixiy debat va bahslar: bu shunchaki tortishuv emas, balki qat'iy argumentatsiya ustiga quriladigan intellektual jangdir. Talabalarga ikkita qarama-qarshi pozitsiya beriladi, masalan: "Sanoat inqilobi insoniyat uchun baxt keltirdimi yoki ekologik-ijtimoiy fojeami?" Ularning har biri o'z pozitsiyasini manbalar asosida himoya qilishi tahliliy tafakkurni mislsiz darajada tezlashtiradi.

Teskari sinf modeli: talabalar yangi tarixiy mavzuni uyda mustaqil o'zlashtirib keladi, auditoriyada esa o'qituvchi bilan faqatgina muammoli masalalarni tahlil qilish, manbalar ustida ishlash va xulosalar chiqarish bilan shug'ullanadi. Bu model reproduktiv ta'limdan qutulib, faol bilish darajasiga o'tishni ta'minlaydi.

Bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenini shakllantirish shaxsning dunyoqarashi, kognitiv apparati va kasbiy metodikasini tubdan yangilashni talab etadigan uzluksiz evolyutsion jarayondir. Maqolada tahlil qilinganidek, bu tizim kognitiv va qadriyatli komponentlardan tortib, mikrotarixiy yondashuvlar, og'zaki tarix loyihalari va axborot xavfsizligigacha bo'lgan juda keng qamrovli mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Oliy ta'lim muassasalarining asosiy vazifasi bo'lajak muallimlarni shunchaki xronologik ma'lumotlar arxivi sifatida emas, balki murakkab ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni modellashtira oladigan, tarixiy miqrolarni ilmiy tahlil qila biladigan va post-haqiqat davri tahdidlariga intellektual javob bera oladigan kreativ mutaxassislar etib tayyorlashdan iboratdir.

Bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenini rivojlantirish - jamiyatni ma'naviy inqiroz va manqurtlikdan asrab qoluvchi intellektual qalqon yaratish demakdir. Tafakkuri ochiq, voqealarni sabab-oqibat doirasida erkin tahlil qila oladigan, muqobil fikrlarni hurmat qiladigan va tarixiy manbalarga tanqidiy ko'z bilan qaraydigan o'qituvchigina maktablarda erkin fikrlovchi yangi avlodni tarbiyalay oladi. Oliy ta'lim tizimi esa bu jarayonda shunchaki bilim beruvchi makon emas, balki ushbu buyuk kognitiv fenomenning laboratoriyasi bo'lib xizmat qilishi shart.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenini rivojlantirish oliy pedagogik ta'limning ustuvor vazifalaridan biridir. Mazkur jarayon talabalarda tarixiy voqea-hodisalarni chuqur anglash, ularni sabab-oqibat bog'liqligida tahlil qilish, tarixiy manbalarga tanqidiy yondashish hamda turli mafkuraviy va axborot xurujlariga nisbatan mustahkam intellektual pozitsiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, mikrotarix, og'zaki tarix, tarixiy miflarni dekonstruksiya qilish, tarixiy debatlar va teskari sinf kabi zamonaviy pedagogik yondashuvlar bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy va kognitiv salohiyatini yanada oshiradi. Natijada tarixiy tafakkuri rivojlangan, erkin fikrlovchi, ilmiy xolislikka tayanuvchi va tarixni zamonaviy pedagogik vositalar orqali samarali yetkaza oladigan o'qituvchilarni tayyorlash imkoniyati kengayadi.

- oliy ta'lim muassasalarida tarix o'qituvchilarini tayyorlash jarayoniga tarixiy tafakkurni rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus modul va kurslarni joriy etish lozim.
- tarix fanlarini o'qitishda mikrotarix, og'zaki tarix, tarixiy manbalar tahlili, tarixiy debat va loyihaviy ta'lim metodlaridan muntazam foydalanish tavsiya etiladi.
- bo'lajak tarix o'qituvchilarining tanqidiy va analitik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish maqsadida tarixiy manbalar bilan ishlashga oid amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish zarur.
- tarix ta'limida raqamli texnologiyalar, virtual muzeylar, elektron arxivlar va interaktiv platformalardan samarali foydalanishni kengaytirish maqsadga muvofiqdir.
- talabalarning mustaqil tadqiqotchilik faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularni mahalliy tarix, oila tarixi va hududiy tarixiy merosni o'rganishga jalb etish tavsiya etiladi.
- tarixiy tafakkurning rivojlanish darajasini baholash mezonlari va diagnostik vositalarini takomillashtirish hamda ularni pedagogik amaliyotga tatbiq etish lozim.
- bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlashda tarix, pedagogika, psixologiya va axborot texnologiyalari integratsiyasiga asoslangan fanlararo yondashuvni kuchaytirish zarur.
- tarix ta'limi mazmunini xalqaro tajribalar asosida boyitish, ilg'or xorijiy metodikalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish va amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Вяземский Е. Е. (2022). "Феномен исторического мышления в современном педагогическом дискурсе" // Преподавание истории в школе. № 8. 14-19-стр.
2. Jumanov A. R. (2023). "Oliy ta'limda tarixiy tafakkurni rivojlantirishning konseptual asoslari va bosqichlari" // Uzluksiz ta'lim tizimida ijtimoiy fanlar. 3(12). 45-51-betlar.
3. Qurbonov M. Q. (2024). "Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi va intellektual salohiyatini rivojlantirish texnologiyalari". Monografiya. Toshkent: O'zbekiston. 112-115-betlar.
4. O'tayev R. N. (2025). "Tarixiy tafakkur - shaxs kognitiv rivojlanishi va sinxron tahlil asosi sifatida" // Pedagogika va psixologiya innovatsiyalari. 1(4). 77-80-betlar.
5. Ilhomov Z. A., Mulladjanova R. (2019). Zamonaviy tarix fanining ayrim nazariy masalalari (konsepsiyalar, nazariyalar va ilmiy qarashlar) // Tarix fani metodologiyasi va tarix ta'limining dolzarb muammolari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Navoiy.
6. Usmonov Q. (2023). "Axborot xurujlari davrida tarixiy xotira va fanning ijtimoiy roli" // O'zbekiston tarixi jurnali. № 2. 18-25-betlar.
7. Qahhorova M. (2024). "Mikrotarix va kundalik hayot tarixi o'qitishning innovatsion usullari" // Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar. Maxsus son. 54-58-betlar.
8. Xolboyev Sh. (2025). "Tarix fanini o'qitishda tarixiy kinematografiya mahsulotlarining didaktik tahlili va dekonstruksiya muammosi" // Pedagogik ta'lim va metodika. 1(3). 88-93-betlar.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.